

ПРИПИНЕННЯ ДІ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ВИПАДКУ НАБРАННЯ ЗАКОННОЇ СИЛИ РІШЕННЯМ СУДУ

Артем Марченко

Інститут забезпечення адміністративного позову є однією з гарантій захисту прав, свобод і законних інтересів юридичних та фізичних осіб - позивачів в адміністративному процесі, механізмом, який покликаний забезпечити реальне та неухильне виконання судового рішення, прийнятого в адміністративній справі. Метою застосування заходів в забезпечення позову є пере-

дусім захист прав позивача до ухвалення рішення у справі.

Скасування заходів забезпечення позову можливе за відсутності в подальшому потреби в ньому або якщо відпали підстави, які зумовили суд вжити такі заходи.

Законодавець передбачив 2 загальні підстави скасування заходів забезпечення позову: за вмотивованим клопотанням учасника справи або судом з власної ініціативи (ч. 1 ст. 157 КАС України).

Також у силу положень ч. 8 ст. 157 КАС України заходи забезпечення позову, ужиті судом до подання позову, скасовуються у разі:

- 1) неподання заявником відповідної позовної заяви згідно з вимогами частини другої статті 153 цього Кодексу;**
- 2) повернення позовної заяви;**
- 3) відмови у відкритті провадження у справі.**

Проте у ч. 6 ст. 157 КАС України передбачені випадки, із настанням яких заходи забезпечення позову зберігають свою дію до набрання законної сили відповідним судовим рішенням.

До таких випадків належать набрання законної сили рішенням суду про:

- **закриття провадження у справі;**
- **залишення позову без розгляду;**
- **відмову у задоволенні позову**

Отже, за умови існування будь-яких із цих обставин заходи забезпечення позову втрачають свою дію і не потребують прийняття окремого судового рішення про їх скасування.

Як підсумок, набрання законної сили будь-яким із рішень, передбачених у ч. 6 ст. 157 КАС України, зумовлює припинення дії заходів забезпечення позову. Питання щодо її скасування не потребує окремого розгляду незалежно від подання учасниками справи відповідного клопотання.

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

У рішенні від 20.07.2006 у справі «Сокуренко і Стригун проти України» Європейський суд з прав людини зазначив, що фраза «встановленого законом» поширюється не лише на правову основу самого існування «суду», але й на дотримання таким судом певних норм, які регулюють його діяльність.

Судовий захист є одним із найефективніших правових засобів захисту інтересів фізичних і юридичних осіб.

Артем Марченко

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ

ОБ'ЄДНАННЯ ПОЗОВНИХ ВИМОГ

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом

Неправомірні рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, вчинені з порушенням прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, можуть бути оскаржені відповідно до ч. 2 ст. 55 Конституції України та ст. 6 КАС України в порядку адміністративного судочинства.

Належним і компетентним судом, у розумінні процесуального закону, є суд, який розглядає та вирішує справу за позовною заявою, поданою із дотриманням правил територіальної, інстанційної та предметної підсудності. У контексті наведеного варто звернути увагу, що із набранням чинності нової редакції КАС України 15.12.2017 законодавець серед підстав повернення позовної заяви у п. 6 ч. 4 ст. 169 зазначив таку – порушення правил об'єднання позовних вимог (крім ви-

падків, у яких є підстави для застосування положень ст. 172 цього Кодексу). Відповідно до ч. ч. 3, 4 ст. 172 КАС України не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом. Не допускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам. Тому обираючи спосіб захисту та визначаючи предмет позову, слід враховувати правила предметної (§ 1 гл. 2 КАС України), територіальної (§ 2 гл. 2 КАС України) та інстанційної підсудності (§ 3 гл. 2 КАС України), а також юрисдикцію спору (ст. 19 КАС України).

Щоб краще розібратися у даних особливостях правового регулювання, спробуємо проаналізувати декілька прикладів із судової практики.

У постанові від 04.02.2019 у справі № 855/15/19 Верховний Суд, залишаючи без змін ухвалу Шостого апеляційного адміністративного суду від 01.02.2019, зазначив, що оскільки предметом позову було визначено дії Центральної виборчої комісії, вчинені під час виборчого процесу, а також постанова ЦВК, прийнята поза його межами, суд прийшов до правильного висновку про повернення позовної заяви на підставі п. 6 ч. 4 ст. 169 КАС України.

У цьому випадку дії ЦВК, вчинені у рамках виборчого процесу, можуть бути оскаржені виключно до апеляційного адміністративного суду в апеляційному окрузі, що включає місто Київ (ч. 2 ст. 22 КАС України). Натомість, позовні вимоги про визнання нечинною постанови ЦВК як нормативно-правового акту, підлягають розгляду лише окружним адміністративним судом, територіальна юрисдикція якого поширюється на місто Київ (ч. 1 ст. 27 КАС України).

Тому об'єднання в одній позовній заяві позовних вимог, щодо яких встановлена виключна інстанційна та територіальна юрисдикції, мало своїм наслідком повернення позовної заяви.

Залишаючи без змін ухвалу Верховного Суду від 22.12.2017 у справі №9901/3/17, Велика Палата Верховного Суду у постанові від 28.02.2018 звернула увагу на неможливість об'єднання у позовній заяві позовних вимог, розгляд яких належить одночас-

но до юрисдикції Конституційного Суду України, а також підсудний Верховному Суду й окружному адміністративному суду.

Тобто у цьому випадку позивачем не було дотримано вимог і ч. 3, і ч. 4 ст. 172 КАС України, якими, як вже було зазначено вище, встановлено заборону здійснювати об'єднання позовних вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, та вимог, щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам.

Прикладом правових наслідків подання позовної заяви без урахування приписів ч. 3 ст. 172 КАС України є також ухвала Шостого апеляційного адміністративного суду від 05.04.2019 у справі № 855/107/19.

Аналіз наведених норм процесуального закону з урахуванням існуючої судової практики дає підстави для висновку, що, встановивши заборону на об'єднання окремих позовних вимог в одне провадження, законодавець у п. 6 ч. 4 ст. 169 КАС України закріпив застереження щодо таких випадків і передбачив повноваження суду повертати позовну заяву, вимоги якої не узгоджуються з положеннями ст. 172 КАС України.

Водночас вважаємо за необхідне звернути увагу, що у ст. 21 КАС України встановлені загальні правила розгляду кількох пов'язаних між собою вимог, дотримання яких не матиме наслідком повернення позовної заяви через порушення правил об'єднання позовних вимог.

ОБМЕЖЕНЕ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОРГАНУ

Олена Коваленко

Протягом 2018-2019 років склалася проблемна ситуація для державних органів, які утримуються за рахунок державного бюджету, пов'язана з фінансуванням витрат на сплату судового збору.

ЧИ Є ПОВАЖНОЮ ПРИЧИНОЮ ДЛЯ ПОНОВЛЕННЯ СТРОКУ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ?

Розглянемо це питання на прикладі звернення з апеляційною скаргою податковим органом.

Так, податковий орган оскаржує в апеляційному порядку рішення судів першої інстанції здебільшого без долучення до апеляційних скарг документу про сплату судового збору. Зазначене є підставою для залишення таких апеляційних скарг без руху із наданням часу для виправлення недоліків скарги шляхом сплати судового збору та надання підтверджувальних про це документів.

Як свідчить практика, у подальшому податковий орган неодноразово заявляє в клопотання про продовження процесуальних строків на усунення недоліків апеляційної скарги та/або відстрочення/розстрочення сплати судового збору до ухвалення судового рішення у справі або звільнення від такої сплати, посиляючись на свій скрутний майновий/фінансовий стан.

Оскільки приписи ст. 8 Закону України «Про судовий збір» не містять підстав та умов для звільнення суб'єктів владних повноважень від сплати судового збору, зменшення його розміру, відстрочення або розстрочення, то апеляційні скарги повертаються апелянтам у зв'язку з неусуненням їх недоліків.

Наведене призводить до того, що, подаючи вдруге, втретє ... апеляційні скарги, податковий орган пропускає строк подання скарги з посиланням на відсутність коштів на оплату судового збору та звертається з заявами про поновлення таких строків.

Дотримання строків оскарження судового рішення є однією з гарантій додержання у суспільних відносинах принципу правової визначеності як складової принципу верховенства права. Ці строки обмежують час, протягом якого такі правовідносини можуть вважатися спірними та після завершення встановлених строків, якщо ніхто не звернувся зі скаргою до суду вищої інстанції, відносини стають стабільними.

З метою виконання процесуального обов'язку дотримання строку на апеляційне оскарження судових рішень особа, яка має намір подати апеляційну скаргу, повинна вчинити всі можливі та залежні від неї дії для виконання процесуального обов'язку дотримання вимог процесуального закону стосовно форми і змісту апеляційної скарги, зокрема щодо сплати судового збору.

Це стосується і суб'єктів владних повноважень, які фінансуються з Державного бюджету України, зокрема, у частині видатків на оплату судового збору, а тому держава повинна створити належні фінансові можливості і заздалегідь передбачити відповідні кошти на вказані цілі у кошторисах установ.

Постає питання: чи є обмежене фінансування поважною причиною пропуску строку звернення до суду?

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду неодноразово висловлював свою позицію з цього питання. Наприклад, у постанові від 31.01.2019 (справа № 826/18342/16 (ЄДРСР № 79588491) Верховний Суд зазначив, що особа, яка утримується за рахунок державного бюджету, має право в межах бюджетних асигнувань здійснити розподіл

коштів з метою забезпечення сплати судового збору; обставини, пов'язані з фінансуванням установ чи організацій із державного бюджету, відсутністю коштів, призначених для сплати судового збору тощо, не можуть бути підставою для реалізації суб'єктом владних повноважень права на апеляційне/касаційне оскарження у будь-який необмежений час після закінчення такого строку та, відповідно, підставою для поновлення зазначеного строку.

У пунктах 40, 41 справи «Пономарьов проти України» Європейський Суд з прав людини зазначив, що «... якщо строк на ординарне апеляційне оскарження поновлений зі впливом значного періоду часу та з підстав, які видаються непереконливими, як у цій справі, де нібито складне економічне становище перешкоджало відповідачу сплатити державне мито, таке рішення може порушити принцип юридичної визначеності так, як і перегляд у порядку нагляду... Суд визнає, що вирішення питання щодо поновлення строку на оскарження перебуває в межах дискреційних повноважень національних судів, однак такі повноваження не є необмеженими. Суди повинні обґрунтовувати відповідне рішення. У кожному випадку національні суди повинні встановити, чи виправдовують причини поновлення строку оскарження втручання у принцип *resjudicata*, особливо коли національне законодавство не обмежує дискреційні повноваження судів стосовно часу або підстав для поновлення строків».

Наведене вказує на те, що поважними причинами пропуску строку априорі не може виступати необхідність дотримання внутрішньої процедури виділення коштів на сплату судового збору податковому органу чи тимчасова відсутність таких коштів.

Такої ж правової позиції дотримується Верховний Суд і в інших судових рішеннях, зокрема, у постановках: від 31.01.2019 у справі № 814/1045/16 (ЄДРСР № 79557212), від 21.12.2018 у справі № № 804/14052/15 (ЄДРСР № 78811388), від 12.12.2018 у

справі № 826/14667/17 (ЄДРСР № 78496385), в ухвалях: від 15.04.2019 у справі № 815/4127/17 (ЄДРСР 81180172), від 08.02.2019 у справі № 812/164/17 (ЄДРСР № 79758012) та багатьох інших. Однак не завжди апеляційну скаргу, подану з пропуском строку, очікує відмова у відкритті провадження. Для прикладу, постанова Верховного Суду від 31.01.2019 у справі № 808/2489/17 (ЄДРСР 79558209).

У вказаному рішенні Верховний Суд зазначив, що у випадку пропуску строку на апеляційне оскарження підставами для прийняття апеляційної скарги до розгляду є лише наявність поважних причин (підтверджених належними доказами), тобто обставин, які є об'єктивно непереборними, не залежать від волевиявлення особи та пов'язані з дійсними істотними перешкодами чи труднощами для своєчасного вчинення відповідних дій.

Подана податковим органом у максимумі короткий строк з моменту повернення попередньо поданої апеляційної скарги з незалежних від його волі причин є свідченням того, що апелянт намагався вчинити всі залежні від нього процесуальні дії у розумний строк для реалізації свого права на апеляційне оскарження.

Отже, належними доказами поважності підстав пропуску строку на апеляційне оскарження у зв'язку з відсутністю коштів для сплати судового збору є докази, які б підтверджували сукупність послідовних і регулярних дій податкового органу, спрямованих на отримання достатнього для сплати судового збору фінансування з Державного бюджету України, які б свідчили, що податковий орган дійсно бажає реалізувати своє право на апеляційне оскарження в найкоротші строки.